

ברכת הגשמים

חכמי ישראל קבעו תפילות למען הגשמים, לא רק התפילה השגרתית בתפילת שמונה עשרה, אלא גם התפילות שניתקנו לימי תענית כשיש עצירת גשמים. וכל זאת כדי שהקב"ה יפתח לנו שערי שמים, ויוריד לנו גשמי ברכה. כי חכמי ישראל ראו בגשמים לא רק דבר חיוני לעצם קיומינו הפיזי, אלא גם מכשיר החיוני לעצם קיומינו הרוחני, המעמיק את האמונה בבורא עולם. הגשמים יוצרים תלות מכרעת בין הקב"ה לעם ישראל בארץ ישראל. מפני שארץ ישראל היא ארץ התלויה ברחמי שמים לענין הגשמים. ארץ אשר ירידת הגשמים בה תלויה במעשינו. אם נלך בדרך ה', יתקיים בנו: "ונתתי גשמיכם בעתם"¹. ואם ח"ו לא נלך בדרך ה' "וחרה אף ה' ועצר"².

כשם שחכמי ישראל תקנו תפילות לעת עצירת הגשמים, הם גם תקנו ברכה מיוחדת כדי להודות לה' כאשר יורדים גשמים מרובים. כותב הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י' הלכה ה': "ירדו גשמים רבים אם יש לו שדה מברך שהחינו. ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב". דהיינו בחברה חקלאית, כשלאדם בדי"כ יש שדה משלו והוא נהנה מירידת הגשמים, עליו להודות לקב"ה על כך ולברך "שהחינו". ואם היתה השדה שלו ושל אחרים יברך "הטוב והמטיב". הטוב – לו, והמטיב – לאחרים. ומה יברכו אנשים שאין להם שדות, על ריבוי הגשמים?

מוסיף הרמב"ם ואומר: "ואם אין לו שדה מברך מודים אנחנו לך....ברוך אתה ה' רוב ההודיות אל התשבחות". דהיינו לאנשים החיים בחברה עירונית, שבד"כ אין בבעלותם שדות, תקנו ברכה מיוחדת על ריבוי הגשמים.

בשו"ע או"ח רכא' א' נאמר: "אם היו בצער מחמת עצירת הגשמים, וירדו להם גשמים מברכים... עכ"ל. וברור שהרמב"ם שלא הוסיף תוספת זו. לא סייג אמירת הברכה, על רוב הגשמים, רק כשגשמים יורדים ואחר שנעצרו. אלא לפי המציאות בא"י. שמדי פעם בחורף יורדים גשמים לא רבים, ויש הפסקה של מספר ימים, ואפילו שבועות. לכן כל אימת שיוורדים גשמים מרובים בפרק זמן אחד מברכים ברכה זו.

השאלה הנשאלת היא מהו הגדר של גשמים רבים המחייב ברכה זו? בגמרא ברכות נט' ב', אמרו: מאימתי מברכין על הגשמים? "משיצא חתן לקראת כלה". ונאמרו פרושים שונים לתיאור המליצי שנאמר בגמרא.

כותב הרמב"ם בהלכה ו': "מאמתי מברכים על הגשמים, משירבו המים על הארץ ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים וילכו אבעבועות זה לקראת זה." ופירש הגר"י קאפח זצ"ל נראה מדויק בדברי רבינו, דהיינו כאשר נוצרה הצטברות של שכבת גשמים על האדמה, הטיפות שיוורדות על אותה הצטברות יוצרות מעגלים הנפגשים ביניהם. מעגלים שהולכים זה לקראת זה ומתאחדים.

לפי זה כשגשמים רבים יורדים האדמה הצמאה בולעת את אותם גשמים. ולא נודע כי באו אל קרבה. ורק כשהגשמים ממשיכים לרדת בהתמדה ובריבוי, והאדמה כבר רוויה נוצרים בה גומות מים, ושולוליות מים במקומות רבים. וכשבמציאות זו הגשמים ממשיכים לרדת, אז הטיפות יורדות על השולוליות, ואז נוצרות האבעבועות מים. ובנסיבות כאלה יש לברך על ריבוי הגשמים. ולעני"ד די בכך שאנו יודעים שכבר הגיעו הגשמים למידה זו, כדי לברך. ואפילו בתוך הבית ואפילו בלילה. בין בחול בין בשבת. וכשפסקו הגשמים ולא ירדו מספר שבועות והאדמה חזרה להיות יבשה וצמאה. אם לאחר מכן חזרו וירדו הגשמים בריבוי כמתואר לעיל, חוזר ומברך. ואפילו בתוך שלושים יום. שברכה זו היא לפי המאורע. ואינה כמו ברכת שבח על דברים קיימים ועומדים כמו הרואה את הים הגדול, אלא כמו על הברקים והרעמים.

כמו כן יש להעיר, שהללו שפרשו משיצא חתן לקראת כלה, שהגשמים זורמים ברחובות והזרמים נפגשים בזוויות הרחובות. בימינו, אינם ביטוי לריבוי גשמים כלל. כיון שחזרנו לעידן האבן, וכל רחובותינו סלולים בכבישים ומדרכות מרוצפות, ודי בירידת גשמים לא כל כך מרובים, וכבר נוצרים זרמי מים ברחובות. ואין באותם גשמים ביטוי לגשמי ברכה.

הקליט וערך: רועי בן זריהם
 הגיה: ר' משה ירימי

¹ויקרא כו' ד'
²דברים יא' יז'